

ISSN 2249-510X

A Peer Reviewed and Refereed Journal of

Kashmiri Literature and Language

Department of Kashmiri

University of Kashmir

کاشمیر ساختمائی تئقید

قیصر احمد ملک

تئنجیص:

ساختمائی تک بانی کار چھ فردی نند سویں (۱۸۵۷ء) عپسوی ۱۹۱۳ء
عپسوی)۔ سویں دو جنیو ایونیورسٹی مژر لسانیات پڑھ پکھریم ام کہنڈ بو دو یو طالکہ
علم و ام کہنڈ مرنہ پتے دو پیہ وہ رکی ۱۹۱۶ء عپسوی لیں مژر کتابہ ہندس صورت مژر شائع
گری تے ناوچہو ہس "COURSE DE LINGUISTIQUE GENERALE"۔

مگر عالمی ادب مژر گے سویں کہنڈ خیال امہ کتابہ ہند اگر پریزی ترجمہ (۱۹۵۹ء)
عپسوی) پتے عام۔ دراصل اوس پیہ سویں لسانیات خاطر اکھتو و فلسفہ دستہ مگر
واپر واپر گے یہم خیال بشریات، ریاضیات، طبیعت، حیاتیات تے ادب مژر وجہ۔

ادبی تئقید س مژر یہ ساختمائی تک ورتا کرنے آوتھ آ و ساختمائی تئقید و نہ۔

کلیدی الفاظ: ساختمائیات، لسانیات، پکھر، صورت، حیاتیات، ریاضیات

ساختیاتی تنقید ستر آوقاری ادبی مژد بارس تے سُ بنیو فن پاڑک مول مرتبہ
 مشخص کرنگ مجاز۔ یئلے زن روآتی تنقید س مژر زوراوس معنے لیں، مصنفس تے مصنفہ سند ہن
 سوانحی پہلو ہن پڑھتے قاری سند اوں نے اتحہ مژر خاص کاٹھہ رول۔ ووڈیوتا م زن کا شرس مژر
 ساختیاتی تنقید ک تعلق چھ پہ چھ نہ آسنیں برابر تکیا ز کا شرس زبانی مژر چھڑک آغاز ہمہ صدی
 مژر سپدان یئلے زن شاعری ہند آغاز کا شرس ادبی مژر واریاہ برو فہرہ سپد مُت اوں۔ اگرچہ اتحہ
 شاعری پڑھ تنقیدی بحث تے سپدان آسہن مگر تم اسکے قلم بند کرنے یا ان تکیا ز پہ زن گودے ونہ
 آوز کا شرس مژر سپد نڑک آغاز شاعری مقابلہ پر کیمہ مؤجو ب یم تنقیدی بحث زبانی زبانی
 تاپے محدود آسہن رو دی مئر لحاظ چھے سیوڈے کتحاہ ز کا شرس مژر چھ وسہ تنقید باقی
 اندکی پڑبجن زبان مقابیل معیار لہذا تے مقدار لحاظہ تے کم۔ ووڈیوتا م زن ”ساختیاتی
 تنقید، موضوع عک تعلق چھ پزر چھ پہ ز امہ نوعیتکو چھ وسہ کا شرس تنقید س مژر کشتام مضمونے
 شائع سپدی مئر تمن مژر تے چھ زیاد پہن یی انسراوے آمُت ز ”ساختیات یا پس ساختیات کیاہ
 گزو، مضمون لکھن والکو چھ گوڈ انوار پروفیسر شفیع شوق، مرحوم پروفیسر حامدی کشمپری، پروفیسر
 گلشن مجید، پروفیسر مشعل سلطان پوری، پروفیسر رتن لال شانت، پروفیسر مجرد حرشید، پروفیسر
 رتن تلاشی، ڈاکٹر شفقت الطاف تے رائے قم۔

غالباً چھ پروفیسر شفیع شوق صائب کا شرس مژر ساختیات موضوع عس پڑھ گوڈ عنیتھ پہنس
 گرامس مژر ذکر کو رمُت یتھ مژر تکمیل ساختیات بخشت Linguistic tool پیش

کو رُست چھ نزاکہ ادبی Tool ۽ نگر۔ اتحہ مضمونس مژر چھے امّر ساختیا تکنین مختلف پہلوں پڑھ روشنی ترأ و ۾ ڦین منز بوله ٻئز او لیت، لینگ، پیروں، زبان چھے هیت نه ز مواد، زبان چھے جبری، syntagmatic, paradigmatic sign, signifier, signified، diachronic, synchronic نش زائیاب سپدان چھ تھ پرن وآل س چھے گوڏنج لٹھ اتحہ ستر زان سپدان۔ امّه پتھر ڦز ڀه روايت ٿو کا شرس منز برؤهه پکان تھ پر ٿو اکھار ڦا اتحہ نڪیت Linguistic tool پران یا لکھان مگراوکن گوونه کائنسه اکس کا شرس نقادس طون ڀخبر ڀه ما هڪون اوس ادبی تنقیدس منز تھ ورتاً و تھ ڀتھ پاڻھو زن اندھی ڳو ٻاقن زبان منز سپدان اوں۔ په روايت پکناو پروفیسر رتن لال تلاشی تھ مرحوم پروفیسر حامدی صائبن برؤهه گن۔ تلاشی صائبن مضمون ”ساختیات کیا گو“، سپدان اکس اکس شمارس منز شائع ڀتھ منز لسانی ساختیات و ٻڌه ناوونه آمٽ اوں۔ مرحوم حامدی صائبن ليو ڪھپنن مضمون ”ساختیات: اکھ تعارف“، یُس شعبه کشمیری اکس انہاز رسالس منز شائع سپدان۔ اتحہ مضمونس منز چھے حامدی صائبن شوق صائڻر پاڻھو ساختیا تکنین مختلف پہلوں ٻئز و ٻڌه ھنے گر ۾ ڦین یمّه ستر کا شر ٻن طالب علم من ساختیا تھ پور پاڻھو زان سپڙ تکیا ز حامدی صائبن چھے لانگ تھ پیروں پڑھ sign, signifier, signified تھ پس ساختیائی نقطے نظر Deconstruction، signified اک تضاد، بار ٿو سند Death of Author تھ تفصیل ٻه سان و ٻڌه نو و مُت۔ امّه پتھر چھ پروفیسر مجروح صائبن ساختیا تھ که حواله پن مضمون ”سانیات تھ ادبی تنقید (سویں خ پڑھ یکو ٻنس

تام)، پیش گرتا شرس ادبی اکھ مول کارنامہ دیتھت، یتھ مژ تھ لوی سڑاں، سو سیر، جیفری ہارٹمین، لاکاں، ٹین، نوم چا مسکی تے یکوب سن سند نو قطے انظر بو و موت چھ۔ یئمہ ستر کا شر ادپکس طائیہ علمی ساختیات تے ہیت پسندی ہندی حوالہ کیا ہے پچیدہ نقطہ جگہ مژ مد میلان تے دویم چھ سہ ”ما سکولنگو سٹک سرکل“، ”پرگ لنگو سٹک سرکل“، ”Tel Quel“ گروپ تے New School for Social Research سپداں۔ یم چھ تم ادار پیتھ ساختیات، پس ساختیات تے روئی ہیت پسندی مکمل طور و بہناونہ آپ یئگر چھ مثالہ اتحہ مضمون مژ میلان چھے۔ گلس پیٹھ و نویہ چھ آمہ ٹو یتک گوڈنیک مضمون کا شرس تنقیدی ادبی مژ یئمہ ستر آمہ نویت کس تنقید س تحریک تھ۔

وون یو تام زن کا شرس مژ ساختیاتی تنقید ک تعلق چھ غالباً چھ مرحوم پروفیسر مشعل سلطانپوری صابن امیک با ضابطہ آغاز کا شرس تنقید س مژ کو رمت یئلہ تھ پن تنقیدی مضمون ”ساختیاتی تنقید تے اکھ کا شر نظم“، لیو کھمٹ چھ (زون کھڑہ ژوٹ ہش، دینا نا تھ نادم)۔ اتحہ تنقیدی مضمون مژ چھ مرحوم مشعل سلطانپوری صابن گوڈ و بہو و موت ز ساختیات کیا گو و تے پتھ چھ نظمہ ہندس ساختیاتی تنقید س پیٹھ آمٹ۔ نظمہ ہند ساختیاتی تنقید چھ حوالہ چھ مشعل صاب و نان ز:

”امپری تے غریبی ہنڑکر چھے بین کیزہن عواملن ستر رلٹھ اکھ ہوڈ ساختیہ بناؤان“،
در اصل چھ نظمہ مژ پہ کھم ساختیہ تکیا ز اتحہ سانپیش مژ چھ صرف اصل مسلہ امپری تے
غریبی تکیا ز پہ سانپیش چھ تھ و قتھ لکھنے آمٹ یئلہ نہ کا شر قومکن بونمبن طبقن دون و قن ہند

کھنپن تہ آسانی سان میسر سپدان اوں۔ تہ تر سانچے یئمہ شعر باوڑست فکر ”میتہ ہیرہ فاقہ پھرس پھر باؤز“، ووڑیو تام زن ساختیاً تتقید ک تعلق چھ سانیکس گوڈنکس ساختس چھ مشعل صاب یتح پاٹھر و پڑھناوان:

”کوہہ پئتر چھنے زؤن کھسان، داغ داغ تن پیتھ۔ یتح پاٹھر گنہ بدنس پیٹھ ژھینڈن پلو آسن پاڑھس آسہ نال یلے تکیا زینہ آسن ژھینہ مڑ، تینہ ہندک داغ آسن نہ داغ باسان بلکہ پنچ پنچ گوڈت پوٹ یہ چھا کھسانختہ“ ۲

سانیکس دویمس ساختس چھ مشعل صاب یتح پاٹھر و پڑھناوان:

”تھج ہڑ موزرذ بُتھ گردستی گوت، لیں اکھیکیہ در پھٹے وائس سترا کھوٹ روپے پُشران چھ۔ اتحر زؤنہ ہش کھوٹ روپے، یا تھر کھوچ روپیہ ہش چھنے پہ زؤن۔ کھوٹ وٹے روپے ہش۔ یہ چھ بیا کھسانختہ“ ۳

سانیکس تریمس ساختس چھ نقاد یتح پاٹھر و پڑھناوان:

”زؤٹ ہش پہ زؤن و پھتھ چھ شاعر س باسان زبالن لج بو چھ، تکیا زسہ چھ پانہ تہ بو چھ کران تہ زؤٹ و پھتھ چھنے ٹسٹر بو چھ تیزان۔ اتحر مژر چھ اوبر کھسان، زؤن چھنے تھتل یوان باسان چھ یہ زؤٹ یتح لگس پیٹھ تاؤ تھر نہ آے یہ، سو گیہ ژھیو تھتے ون و گنہ چھنے زن و تھر و تھر متس تہ آ و ستمتس دانس پوں اتحر مژر چھ باسان زبته گلگو گے سوکھ موکھ اسماں گھستھ تہ بو چھ ہنکو سارے و میز رلے یہ خاکس۔ شاعر س تھھو کے یہ برائتھ تہ یہ شپھ وانہ ناؤن پننس فاقہ تھس پھرس۔ یہ چھ بیا کھسانختہ“ ۴

تنقیدی مضمونکس آخ رس پڑھ چھ مشعل صاب و نان زی:

”یم ساختہ چھا کس بڈس ساختس یعنے غریبی ہندس و انگس منزوں نے

آئت، ۵

حقیقت پھے پہ ز مر حوم مشعل صابن پھے سانچ و بہ نے پیٹھی پیٹھی اکر ہڑ پیلہ زن ساختیاً تنقیدس مژا یہ و چھنے یوان چھ نظمہ مژورتاونہ آئت لفظ، اصطلاح تے خیال کتھ پاٹھر چھ نظمہ مژا کس ساختس زامن دوان یا یہ نسلی ساختس مژکتھ پاٹھر چھ نظم یا سانیٹ اکھ معنے دوان تے زیرین ساختس مژ بدل۔ دو یم چھ یہ اکھ سانیٹ یُس پائی پانے ژورن حصن پڑھ مشتعل چھ آسان یتھ مژ نقاد ساختہ و نہ کڈنس مژزیاد دشواری پیش چھے یوان۔ امہ سانچ ساختہ چھے یتھ پاٹھر: / اب ب / اب ب / ج دو ج / ه / اتھ بر عکس چھ نقادن سانپس مژتریے ساختہ و بہ ہنا وی امتر تے و نمٹ چھن ز سانپس مژ کیا ہچھ اصل مسلہ یتھ تھ و بہ نے اکر ہڑ چھے۔ مگر پیلہ اسی سنتھ و چھو ز سانپس چھ ژورن حصن مژ اورے با گر تھ تے اخری حصہ چھ حسب معمول دون مصراں پڑھ مشتعل یُس امیک سارے کھوتہ اہم ساختہ چھ یتھ مژ شاعر پڑھ مظلومی یا مجوری پیش چھ کران پیلہ زن گوڈنکن ترین ساختن مژ اجتماعی طور مجور تے غریب عوائق کتھ چھے کرنے آمہ۔ و چھو و ہے سانپس مژورتاونہ آئت لفظ زدن، ژوٹ، پوپر، روپیہ، گھ، گلکر تے اسماں ہیوڑ لفظ چھ signifier بنان مگر مضمونس مژ چھنے امہ آپہ و بہ نے کرنے آمہ مگر متی پز پہ یاد تھاون ز ساختیاً تنقید حوالہ چھے کاشرس مژ پہ گوڈنچ مستند کوشش یئمہ مؤجو ب اتھ مژ کمی پیشی ہمکن استھ۔

ساختیائی تنقید کہ حوالہ چھنے رتن لال شانت صائب بن بشیر اخترنس ”ہوائی حادثہ“ افسانہ تنقیدی سام ہیڑ ہڑ۔ مضمون چھرتن لال شانت صائب بن پنہ ”کاشر افسانہ: ازتہ پگاہ“ تنقیدی کتابہ مژرشائع کو رمٹ۔ افسانہ پڑھ تنقید کرنے ویچھا مس زیاد توجہ صرف پلاس پڑھ رو دمٹ توے چھنقادن مضمونک عنوان ”ترے پلات تے اکھ افسانہ“ تھوومٹ یعنے اکس افسانہ مژركتھ پاٹھر چھنقادن ترے پلات بدکڈی ہتھ پر تراسہ مضمونکہ یئمہ اقتباسہ مستوفکر۔

”یتھ افسانہ مژچھ ترے پلات۔ اکھ چھ محمد جمالن یس حادثچ شچھ بوز تھاتھ مژ چاپہ کپتے نزوٹ وہر ان چھتے پن حادثہ یاد پہاں یئلہ سہ سر کارڈ کامہ سرینگر پڑھ جو مگیو و تے حادثک شکار گھٹھ آخ رس زو پچ یوو۔ دو یم چھ دومودر پسندیس نچوس سریندر ناٹھن یس بھر او قیانوس تروں ہوائی جہا زکس حادس مژ از جان گومٹ اوں تے یئمہ پسندیس داہ سنسکارس مژ شامل سپد نہ خاطر پسندی اشناوا کھا اکس زنگہ کڈان اسر یتھ ویلات مفتہ گوٹھہ ہن تے چکر گرتھ یہاں۔

ترتیم پلات چھ رسول شیخ نس نچوس گلین یس حادس مژ مرن والین مسافرن پسند ہن فوٹون مژ مجہ مار کرتہ در پڑھ آو۔ پسندی امر ہم جماڑ اوس تسوں سکول اغہ ناؤتھ ہبڈ ماسٹرس اتحہ سکولہ کڈناونک آڈر کڈنو مٹ تکیا ز گلو اوس مجوریہ کن (غرب پ مالک پسندی کن) مجس بیٹ ٹوں نیو مٹ۔ یم تریشوے پلات چھ بذات خود مکمل تے یو منز ہیکہ کاٹھہ اکھ تے پور افسانہ بُتھ، ۲۔

در اصل چھ اکس فن پارس مژل لوکت لوکت ساخته موجود آسان یکنے ساختن ہند
پانے والی ربط کنیا تضاد آسنے کنی چھ فن پار دلچسپ بنان در اصل چھ ساختیاً تی تقدید فن پارس مژ
چہ ربط یا تضاد بر و شہ کن انان تو چھ مضمون مژ افسان متعلق شانت صاب و نان :

”ترے تصویر چھ ترہ مختلف رنگن ہندی، گوئنکس مژ چھ صدمہ یوان تے نیران۔ اے
من کیا۔ دویکس مژ چھ صدمہ پنہ فاید خاطر خطاونگ تگ دوسپدان۔ تریکس مژ چھ صدمہ ہنگے
تے منگے بد کروٹھ تحر بہ بنان۔۔۔ صدمہ چھ غاراهم تریشون مژ مگرالگ الگ رنگے“ کے
ساختیاً تی نقطے نظر کنی یہ و چھڑو ز افسانکن بن تریشون پلاٹن مژ چھ صدمہ Signifier بنان تے
صدمک تاویل چھ Signified بنان۔

پروفیسر نظریہ احمد ملک صابن چھ ہری کرش کول ہندس ”حاس چھ روٹل“ افسان پڑھ
اکھ تفصیلی تقدیدی بحث کو رمت پہ بحث ہسکون اسی ساختیاً تی تقدید مژ شامل گرتھ تکیا ز
یو تام زن ساختیاً تی تقدید ک تعلق چھ اتح مژ چھ نقاد فن پارک پر تھ لفظ تے جملہ سوچتھ سمجھتھ
پران تے یوے لفظوتہ جملو ستر چھ افسانگ ساخته وجود پراوان تے امہ علاو چھ افسانکس
ساختس مژ کردار تے اهم روں ادا کران تکیا ز کردارن ہند تضاد ستر چھ افسانگ ساخته دلچسپ
بنان۔ یہ ذہنس مژ تھا و تھ پھے ملک صابن ”حاس چھے روٹل“ افسان پڑھ تقدیدی نظر ترا وہ مہ
یہی ستر پہ واضح چھ سپدان ز افسانکس ساختس مژ چھنہ کا نہہ کردار یا مکالمہ بلکہ چھ پر تھ
کا نہہ جو افسانگ کھم ساخته سمجھنہس مژ مذکران۔ یہی تقدیدی مضمون پران چھ سیو د چھ
عیاں سپدان ز ملک صابس چھ ساختیاً تی تقدید ک نظریہ ذہنس مژ اوسمت یہ ترمضموں نکہ یہی

اقتباس ستر فکر:

”تر تے تر متعلق لفظیات مثلن رو د، تلے کتر، کٹھ کار، واو، پانڈا لکرو او، زھٹھ، شپنے ژٹھ، گرائے واو دکے، رو د راٹھ، طو فان، پاڑا در، تر ستر لایے پھٹن وغایر چھ امہ افسانگ ٹیکسچر (texture) تے ڈسکورس تے تشكیل دوان یتھ پتھ کنه کینہ منفرد آواز چھ ووتلان تے افسانس چھے اک کشیر ال آواز (Multivoiced) متن بنان“۔⁸

مضموںگ بیا کھ اقتباس چھ یتھ پاٹھو یئمہ ستر یہ واضح چھ سپدان زمضموںس مژز چھ

شعوری طور نقادس ساختیا تی تنقید ذہنس مژز اوسمت:

”تر، رو د، انہ گٹھے تے طو فانکس اتحہ افسانوی ما جوس مژز یس کردار ہنی تے جسمانی طور پور پاٹھو ہبہنے چھ آمٹ۔ سہ چھ امیک مرکزی کردار تے یئھ سند سونج عمل تے رد عمل افسانگ تعمیرس مژز بنا دی روں چھ ادا کران۔ یہ کردار چھ شک، غیر یقینیت، عدم تحفظ تھا یتے وہمک شکار۔ یہ چھ گوڈنچہ لٹھ کینہ ونو بو تجز بومژتے گذ ران۔“⁹

پروفیسر نظریہ ملک صائب چھے پتھ تنقیدی مضموںس مژز افسانکس ساختس پور پاٹھو سام ہبہنہ ہمہ یئمہ ستر لوکٹ لوکٹ واقعہ تے خیال تر چھ دراہم تر مگر گلس پٹھ چھے ملک صائب ہاؤ تھ دیستمٹ زی سارے خیالن تے واقعن چھے اکھ وحدت یوسہ افسانس مژرأ کس بڈس تے کمل ساختس وجود چھ بخشان۔ ملک صائب چھ تنقیدی مضموںس مژز افسانکس پر بخھ گنہ جُس پٹھ روشنی تر آدمہ یئمہ ستر افسانگ ساختیہ پرن وا لس پور پور بجھس مژز یوان چھ۔

پروفیسر رتن تلاشی چھ اکھ معتر نقاد تکیا ز تمن چھے تنقید کمن پھپر ہاو شعبن پٹھ نظر۔

یو تام زن کا شرس مژ ساختیا تی تقپدک تعلق چھ تلاشی صابن چھ حاپے اکھ مضمون ”اختر محی الدینز پلات سازی“، یو کھمٹ یتھ مژ تکمیل اختر سندہن کینہ صن اهم افسان متعلق کتھ کر مژ چھنے یئمہ ستر تکمیل یہ ہا و تھ دیستہت چھ ز افسا نکو ساختیہ کتھ پاٹھ کو چھ افسانگارن ترتیب دی مرتیہ کم واقعہ تکمیل کردار چھ افسانکن بن بیانیا دی موضوع و بڑھناوس مژ مد کران۔ یہ نہیہ اسہ مضمونکہ یئمہ اقتباسہ ستر یئمہ ستر اسر و نو ز تلاشی صابن چھ ساختیا تی تقپدک ورتا و مضمونس مژ کو رمٹ۔ امر چھنے ”دند و زن تکمیل کریا یہ ہندی زار“، افسانکن بن پلاٹ پڑھتے کتھ کر ہڑھ۔

”یمن دشونی افسانن ہند اختتام چھ توجہ طلب یتھ مژ اختر سندہن پلات سازی ہند فن ٹاکا پر سپدان چھ۔ یہ کتھ واضح کرنے بر و نہہ چھ یہ ون ضروری ز یتھ پاٹھ کشا عری مژ لفظ اهم چھ تکھے پاٹھ کو چھ بیانیہ نشرس مژ واقعہ اهم تکمیل واقعہ چھ طبعی صورت مژ جملو دکریوان۔ یتھ پاٹھ کو ہکو و اسر و نتھ ز شا عری مژ یتھ لفظ اهم چھ تکھے چھ افسانوی نشرس مژ جملہ اهم۔ بیانیہ گرامر کن بن ماہر ان ہند مطابق چھ بیانیہ نشرس مژ جملک اختتام مختلف اوپشن زائیں دوان تکمیل افسانہ نگار سندہن چھ اکہ لحاظہ بدؤنے کاری ہند عملہ دکری باقی ساری اوپشن ترک کرتھ تکھ اوپشن زارون یتھ کاٹھہ مبدل اسٹھہ ہیکہ۔ یہے اوپشن زار پچھے نہ صرف جان پلاٹس تکمیل بیانیہ ساختس وجودس انان بلکہ چھنے بیانس تکھ اختتام بخشان یس درس افسانچن تا ثرا تی جھوں تکمیل سارا بکران چھ۔“

موخر و نو یہ ز ”ڈریا یہ ہندی زار“ تکمیل ”دند و زن“، افسانک تکپدی جائیز چھ تلاشی صابن اکہ لہذا ساختیا تی تقپدی نو قطے نظر کنو کو رمٹ۔ امر چھ پر تھ کاٹھہ واقعہ تکمیل کردار تفصیلہ سان

پیش کو رمٹ حتیٰ کہ اُمر چھ اتحہ مضمونس مژر یتہ ہو و مٹ زیم دوشوے افسانے کمن جملن پڑھ
چھ ختم سپدان تھے تمہ ستر کیا اثر چھ افسانکس کلہم ساختس پڑھ پو ان تھے دویم یمن دوشوںی افسان
ہند ابتدا کتھ پاٹھ کو چھ سپدان یتھ پڑھ پرو فیسر تلاشی و نان چھ ز:

”ڈری یا یہ ہند بزار افسانکس پلاس مژر چھے ہمواریت یُس آمہ افسانکس پلاس اکھ
سیو دسا پلکپری پلاٹ بناؤ ان چھے۔ یہ ہے ہمواری چھے ”دند و زن“ افسانکس پلاس مژر
تھے۔ مگر تمیک آغاز چھ یہ نش و کھر۔ آمہ افسانگ آغاز چھ دماکہ خیز یُس پتھ سیو دعملہ ستر
سپدان چھ۔۔۔ ”دند و زن“ افسانگ پلاٹ تھے چھ واقعہ لحاظہ ڈری یا یہ ہند بزار افسانگ
پاٹھی لکپری یتھ مژر برپس سند خاندار نہ لایہ پتھ، زونگ و سر پیون تھے گلہ بد ما شنر پاچہ لج تر
اہم واقعہ یم افسانکسین باقی واقعن ہند بابت تھے پاٹھی باعث تحریک بنان چھ۔ یتھ پاٹھی“
ڈری یا یہ ہند بزار، افسانس مژر قنچی در کار پیز یا مہر نہ بزارس پڑھ نبر شالس نظر پیز آمہ پتھ میں
واقعاتن تحریک دوان چھ“۔۔۔

تلاشی چھ شعوری طور پنس تنقیدس مژرفن پارکس کلہم ساختس سام ہوان تکیا زمگ سند
تنقید پر تھ چھ بسان تمن چھے ساختیائی تنقیدس پڑھ پور نظر تھ ستر چھ یہ نش تھ زانی یاب ز
آمہ کہ ورتا پ ستر چھ سورے فن پار لفظہ لفظہ وہ ہناؤ ن پوان تھ پر تھ پچ تھ پچ اہمیت چھے
پوان واضح کرنی یم و ستر فن پارک کلہم وجہ دچھ بارس آسان آمٹ۔ توے چھ تلاشی صاب
مضمونس مژرو نان ز:

”شا عری مژر یتھ لفظ اہم چھ تھے چھ افسانوی نشرس مژر جملہ اہم“۔۔۔

امہ علاوچھے تلاشی صابن اتح مضمونس مژ ”اکھ مو دتے کتھ رؤز“، ”آدم جھ عجب ذاتھ“، تھ ”ڑے چھکھ ڑے چھکھ“، افسانہ ہندہن پلاٹن تھ ساختیائی سام ہیڈ ہمہ یمن متعلق امی مضمونس مژ تفصیلے سان کتھ گر ہمہ چھے حتی کہ امی چھ یتھ ہا تو ھدیتمت ز یمن افسانہ ہندہن پلاٹن ساختہ کتھ پاٹھک چھ شروع سپدان، عروجس واتان تھ کتھ پاٹھک چھ پلات اند واتان تھ دو یم پہ ز یمن افسانہ ہندہن ساختس مژ کتھ پاٹھک چھ کردار پلاٹن مژ رول ادا کران ییمه ستر افسانہ ہندہن ساختس مژ تضاد چھ پاڈ سپدان تھ ییمه ستر افسانہ مژ باونہ آمیت مدداتھ مقصد بر و نہہ گن چھ یوان۔ مو خصر و نو ز تلاشی صابن چھ یتھ مضمونس مژ افسانہ پٹھ کتھ کرنے وی ساختیائی تنقیدک ورتا و کو رمٹ پہ زن پہ تنقیدی مضمون پر تھ فکر چھ تران۔

رأ قمن چھ پنہ کم بتر مطابق از تام ترییہ مضمون شالع گردی ہتھ یم مضمون چھ ”انہار“ رسالن مژ شالع سپری ہتھ مضمون ہندہن عنوان چھ : ”ژور“، ”نظمہ ہند ساختیائی“ مطالعہ (انہار ۲۰۱۲)، گاسہ ٹل نظم: اکھ سام (انہار، ۲۰۱۳) تھ نا دم ہیز ”ٹاواہ ٹاواہ“، ”نظمہ ہند ساختیائی“ مطالعہ (انہار، ۲۰۱۹)۔ یو نام زن ”ژور“، ”نظمہ ہند ساختیائی“ تنقیدک تعلق چھ رأ قمن چھ ”نظمہ مژ ترییہ ساختہ و نہ کلڑی ہتھ یم زن اکھا کس دراے کمبل چھ تھ دو یم چھے پہ خصوصیت رأ قمن نئ کلڑہ مژ ”نظمہ ہند ترییہ ساختہ چھ دو شوئی ہند جواب تھ پر تھ کا نہہ لفظ چھ پنہ پنہ جایہ ورتا و تھ۔ رأ قمن چھ مضمونس مژ یتھ ہا تو ھدیتمت ز اگر ”نظمہ ہند گوڈنیک ساختہ“ ”نظمہ ہندہن اخري ساختس یعنے ترییکس ساختس ستر واٹون تھ دو یم ہیکو و نہر تھ کلڑ تھ مگر ییله لکس پٹھ و چھو و چھو و ”نظمہ ہندہن ترہنے ساختہ چھ موضوع عس ستر ما ز تھ نمک واٹھ مثمن مضمونکو

کیم اقتباس بُر تو:

”نظمہ ہندس گوڈنکس ساختس مژر چھ پائزھ مصروعہ نظر گڑھان۔ گوڈنکو ژونوے
مصروعہ چھ الگ الگ نوقطہ باوان تے بند ک پائزشم مصروعہ چھ یمن ژونوئی ہنز عکاسی کران تے
وقتے لحاظہ پھے کتھ باتھ از کالس مژرسپدان“

سانحہ لحاظہ پھے نظمہ ہند دویم حصہ ژورن مصروعہ پڑھ مشتمل یمن مژر گوڈنکو تریے مصروعہ
مختلف موسمن تے کاپچ کتھ کران چھ تے ژو ریم مصروعہ چھ گوڈنکن تر ہونی ہنز مکمل ترجمانی کران
تے وقتی سانحہ لحاظہ پھے کتھ باتھ پتھ کاپچ سپدان“ ۳۱

بُر تام زن ”گاسہ ٹل“، نظمہ ہند تعلق پھ اتھ نظمہ مژر چھ ذکہ شاعر زندگی ہند
صورت حال ”گاسہ ٹلہ“، ذریعہ پیش کو رمت۔ اتھ مضمونس مژر چھ رائ قمن ہا و تھ دیتمت ز کتھ
پاٹھر چھ پر تھ لفظ نظمہ مژرا ہم سہ ترمضموں کلہ یہیمہ اقتباسہ نلہ فکر۔

”اگر اسی ورنہ ”گاسہ ٹل“، نظمہ مژر و چھواتہ پھنہ کنہ لفظس کا نہہ الگ معنی بلکہ یہیلہ
اُس کلہم نظمہ متعلق کتھ کرو اسی چھ و چھان ز اتھ نظمہ چھ اکس ساختس تحت الگ وجہ دیں
نہ خالی ژھروے لفظو یا لفظے ترکپو مژر اسی و چھتھ ہسکو و۔ بلکہ یہیلہ اسی اکس کلہم ساختس نظر
دواں چھ ۳۲

نظمہ ہندس ساختس مژر چھ رائ قمن ہا و تھ دیتمت لفظن ہند ذریعہ مثالے اوں تے
اوُس، واوس تے تاؤس، نمن تے نمن، تے تے، سریہہ تے تہ، سیتھ، ذاتھ، ڈن، ڈن، پنڈ
پنڈ، پھوکہ ستر، دکہ ستر، پو رگڑھس تے سو رگڑھس یم ساری لفظ کتھ پاٹھر چھ ڈکشنری معنے

مُنْزِرٍ پَرْ تَحْ نَظْمَهِ ہُنْدِس سَاخْتَس مُنْزِر بَدْل مَعْنَى دَوَانَتِهِ مُوضَّعَسْ كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ پَرْنَ وَأَلْس بِرْفَهَهِ
گُنَ انَانَ پِيَ زَن رَأْقَمَن ہَاوَتَھِ دِيَتَمَتْ چُھُرِ۔ اَتَھِ مَضْمُونَسْ مُنْزِر چُھُرِ رَأْقَمَن پِيَ تِهِ ہَاوَتَھِ دِيَتَمَتْ نِ
سَاخْتَيَائِي اَعْتَبَارِ كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ أَكَسْ نَظْمَهِ ہُنْدِس سَاخْتَتِهِ پُونَھَتِهِ تِهِ بَيْكِسْ نَظْمَهِ ہُنْدِ کَمْزُورِ یِيَمَهِ سَتَرِ یِ
وَاضْحَ چُھُرِ سَپَدَانِ زِپَزِے چُھُرِ أَكَسْ شَاعِرِ ۝سِنْزَا ۝کَھُمْ پَأْرِ پُونَھَتِهِ آسَانَتِهِ بِيَا ۝کَھُمْ پَأْرِ۔ رَأْقَمَن
چُھُرِ مَضْمُونَسْ مُنْزِر يِيَتِهِ ہَوَمُتْ زِنَظْمَهِ ہُنْدِس سَاخْتَس مُنْزِر كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ نَظْمَهِ ہُنْدِس مَعْنَىسْ مُنْزِر فَرْق
كَرَانَتِهِ نَظْمَهِ ہُنْدِس سَاخْتَتِهِ كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ پُونَھَتِهِ بَنَانَ۔

رَأْقَمَهِ سُنْد سَاخْتَيَائِي تَقْيِيدَكَهِ حَوَالَهِ تَرْتِيمَ مَضْمُونَ چُھُرِ "نَادِم سِنْزِر" ۝ٹَاواه ۝ٹَاواه،" نَظْمَهِ ہُنْدِ
سَاخْتَيَائِي مَطَالِعَه،" اَتَھِ مَضْمُونَسْ مُنْزِر چُھُرِ رَأْقَمَن ہَاوَتَھِ دِيَتَمَتْ زِنَظْمَهِ مُنْزِر چُھُرِ ۝ٹُور سَاخْتَتِهِ تِهِ نَظْمَهِ
ہُنْدِ کَرِتِيَيَه سَاخْتَتِ چُھُرِ تَرْہِنِ مُخْتَلِفَ کَاوَنِ ہُنْدِس اولِ بَنَاوَنِسْ مُنْزِلَکَھَنِہِ آءِتَرِتِهِ ہَاوَتَھِ چُھُنِ دِيَتَمَتْ
زِنَظْمَهِ ہُنْدِ ۝ٹُورِم سَاخْتَتِ چُھُرِ تَرِیشُونِ سَاخْتَنِ سَتَرِ رَلَانَتِهِ یِعْنَى اَگَرْ گُوَڈِنَکِسْ سَاخْتَس سَتَرِ تَخَاوَنَتِهِ
اَکَھِ لَوَکَ پِلَاطِ چُھُرِ وَجُودَسِ یَاوَانِ یِتَھَےِ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ دَوِیَسِ تِهِ تَرْتِيمَس سَاخْتَس سَتَرِ تِهِ یِ
سَپَدَانِ۔ رَأْقَمَن چُھُرِ مَضْمُونَسْ مُنْزِر يِيَتِهِ دِتَمَتْ ہَاوَتَھِ زِ شَاعِرِنِ كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ نَظْمَهِ مُنْزِر سَاخْتَنِ پَايَهِ
وَأَنِی وَأَنْھِ دِيَتَمَتْ یِيَمَهِ سَتَرِ اَکَھِ ۝ٹُور سَاخْتَتِ وَجُودَسِ چُھُرِ آمُتْ۔ مَضْمُونَسْ مُنْزِر چُھُر يِيَتِهِ ہَاوَنِہِ آمُتِ زِ
كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ نَادِمِنِ مُخْتَلِفَ لَسَانِي وَلِ وَرَتَاوَتَھِ لَفْظَنِ الَّگ الَّگ مَعْنَى دَرِءَتَرِ مَثَالَےِ وَادَتِهِ
پَھَرَسِ، ۝ٹُلِےِ گُلِتِهِ رَؤَدَتِهِ بُونِتِهِ وَاوِ۔ رَأْقَمَن چُھُرِ ہَاوَتَھِ دِتَمَتْ زِ یِمَنِ شِبَنِ لَفْظَنِ پِلَاطِ چُھُرِ نَظْمَهِ ہُنْدِرِ
تَرِيَيَه سَاخْتَتِ ۝رَتَھِتِهِ چُھُرِ نَظْمَهِ ہُنْدِ گُھُمِ سَاخْتَتِ یِمَنِ پِلَاطِ ۝رَتَھِتَھِ مُنْزِر رَأْقَمَنِ یِمَنِ ہُنْدِ تَصَادَتِهِ چُھُرِ مَضْمُونَسْ
مُنْزِر ہَوَمُتْ یِيَمَهِ سَتَرِ پَرْنَ وَأَلْس پِيَ فَلَكِرِ چُھُرِ تَرْہِانِ زِنَظْمَهِ كَتْهَ پَأْٹُھُرِ چُھُرِ سَاخْتَيَائِي تَقْيِيدَسَپَدَانِ مَثَالِهِ خَاطِرِ دَمَوِ

مضمون نہ مژہ پر اقتباس:

”سو سیر پسند ساختیاً تی نقطے نظر مطابق چھ نظمہ مژہ کا و پھرس، تلے گل، بُوز تے ترش Signifier

بان تے یہند تاؤ پیل چھ نظمہ مژہ Signified“ ۱۵

بہر حال یہم آسمہ رأ قمہ سہنپر کیشہ حقیر کو ششہ ساختیاً تی تنقید کہ حوالہ

تکلیف رأ قمس بروٹھہ کنہ آس نہ ساختیاً تی تنقید پچ خاص کانہہ روایت توے چھ کاشر ساختیاً تی تنقید کہ حوالہ مردوم پر فیسر حامدی کشمپری یہم لفظ پیش کران:

”امیک شوت چھ پر ز ساختیاً تی تنقید کو عملی نہ نہنے چھ نہ آسنس برابر“ ۱۶

حامدی سند پر بیان زیر نظر تھا توہ ہیکو شاید اسکر پتہ انداز لگا توہ ز رأ قم سند ہن تنقیدی مضمون نہ مژہ آسن و صفو کھوتے زیاد نو قص گلس پڑھ دنو ز ساختیاً تی تنقید علاوہ چھ کاشر ساختیاً تی تنقید کہ تر کیشہ مضمون شایع سپد ہتھیں مژہ پروفیسر گلشن مجید صائب ”روالا بار توہ“، ڈاکٹر شفقت الاف صائب مضمون ”لائکلیل تے شفع شوئزا اکھم“، تے شفع شوئن مضمون ”پس ساختیاً تی پتھ فوری“، یہم تنقیدی مضمون تھے کرن آیندہ کاشر ساختیاً تی تنقید س تے پس ساختیاً تی تنقید س مژہ اکھن توہ ہموار یہم ستر اسکر پنہ نس تنقیدی ادب مقدار حسابہ تھے معیار لحاظہ تھے بُرژ کرو یہ زن کاشر تنقید کہ حوالہ اکھ مثبت قدم آسمہ۔

حوالہ

۱- تنقید: نظر پر تے تنقید (انہار) ص: ۳

۲- تنقید: نظر پر تے تنقید (انہار) ص: ۳-۷۵

۳- ایضاً ص: ۷۵

۴- ایضاً ص: ۷۵

۵- ایضاً ص: ۷۵

۶- کاُشِر افسانه: از تې پگاه، ص: ۱۳۰

۷- کاُشِر افسانه: از تې پگاه، ص: ۱۳۱

۸- کاُشِر افسانه موضویتې ہیتی مطالعه (انهار) ص: ۲۹

۹- کاُشِر افسانه موضویتې ہیتی مطالعه (انهار) ص: ۵۵

۱۰- اخترسِنر پلات سازی (انهار، ۲۰۱۸) ص: ۵۰-۲۹

۱۱- اخترسِنر پلات سازی (انهار، ۲۰۱۸) ص: ۳۹-۳۸

۱۲- اخترسِنر پلات سازی (انهار، ۲۰۱۸) ص: ۳۹

۱۳- کاُشِر افسانه موضویتې ہیتی مطالعه (انهار) "ژو" نظمہ ہند ساختیاتی مطالعه، ص: ۱۵۷

۱۴- کاُشِر نظم: بدلوز انہار (انهار) "نادم سِنر گاسې ٹل نظم: اکھسام" ص: ۲۲۱

۱۵- ھمال کاُشِر شاعری: ھیئت تې حسیت (انهار) "نادم سِنر" ٹاوه ٹاوه، نظمہ ہند ساختیاتی مطالعه، ص: ۱۷۱

۱۶- تنقید: نظریہ تې تنقید (انهار) ص: ۱۲۷